

**TIJDSCHRIFT
VOOR
NUMISMATIEK**

**EUROPEES GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE**

JUNI-AUGUSTUS 1980 - VOL. XXX - Nr. 3-4
TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

AFDELINGEN VAN HET E.G.M.P. (*)

Antwerpen

Bestuur:

Voorzitter	De Baeck P.
Ondervoorzitter	Van Laeken L.
Secretaris	Moors E.
Bestuursleden	Herssens W.
	Mertens J.
	Pittoors J.
	Vredebregt J.

Vergaderingen:

waar: Zaal Servio, J. Jordaensstraat 108, Antwerpen

wanneer: 2de en 4de zaterdag vanaf 13 u.

Brugge

Bestuur:

Erevoorzitter	Dejonckhere J
Voorzitter	Taelman J.
Ondervoorzitter	Ostyn R.
Secretaris	Maréchal F.
Bibliothecaris-penningmeester	Beernaert J.
Commissarissen	Pyck H.
	Yperman E.

Vergaderingen:

waar: Hotel Terminus, 't Zand 16, Brugge

wanneer: 2de dinsdag te 20 u. (behalve in de verlofperiode)

Brussel

Bestuur:

Erevoorzitter	Colaert M.
Voorzitter	Jouret F.
Penningmeester	le Maire P
Redacteur van het tijdschrift	Plume M.
Verantwoordelijke voor de veilingen	Dauby J.
Bibliothecaris	Vannederghem Ch.
Dokumentatie valse munten	Cange R.
Bestuurslid	Van Wassenhove R.

Vergaderingen :

waar: World Trade Center, E. Jacqmainlaan 162, Brussel

wanneer: 1ste donderdag vanaf 18 u. ruilbeurs en om 20 u. private veiling per opbod; 3de donderdag van de onpare maanden om 20 u. spreekbeurt

Charleroi

Bestuur:

Voorzitter	Ausset L.
Ondervoorzitter	Terroir E.
Secretaris-penningmeester	Coutrez C.
Bibliothecaris	Nef C.
Bestuursleden	Harcq A.
	Negleman R.
	Warnon M.

Vergaderingen :

waar: Palais des Beaux-Arts, place du Manège, Charleroi

wanneer: 2de zondag van 8 tot 13 u.

Couvin

Bestuur:

Voorzitter	Schuster P.
Ondervoorzitter	Frennet A.
Secretaris	De Belle J.-L.
Penningmeester	Baudart J.-P.
Bibliothecaris	Hahaut D.
Beheerders	André G.
	Frennet T.

Vergaderingen :

waar: Le Sacavin, rue de la Marcelle 2, Couvin

wanneer: 3de zondag van 9 tot 13 u., behalve in augustus

Dendermonde

Bestuur:

Voorzitter	Galle H.G.
Ondervoorzitter	Van Dyck B

Secretaris
Penningmeester
Veilingmeester
Bestuursleden

Van Brussel R.
Dreesen H.
Buydts K.
Swaelens J.
Van den Bossche A.

Vergaderingen :

waar: Zaal De Welkom, Sint-Gillislaan 58, Dendermonde

wanneer: 1ste zaterdag van 13 tot 18 u.

Gent

Bestuur:

Voorzitter	Van Der Cammen E.
Ondervoorzitter	Boussauw M.
Secretaris	Bracke W.
Penningmeester	Rouquart E.
Commissaris	De Wilde J.

Vergaderingen :

waar: Sint-Baafskring, Kapucijnenham 4, Gent

wanneer: 1ste en 3de zondag te 9 u.; de 3de zondag spreekbeurt van 9.30 tot 10 u.

Hasselt

Bestuur:

Voorzitter	Frans E.
Ondervoorzitters	Schreurs M.
	Swerts J.
Secretaris	Schreurs M.
Penningmeester	Verheyden J.
Commissaris	Anthonissen H

Vergaderingen :

waar: Cultureel Centrum Hasselt, Kunstlaan 5, Hasselt

wanneer: 1ste zaterdag van 14 tot 18 u., behalve juli en augustus

Heusden-Zolder

Bestuur:

Voorzitter	Raymakers T.
Stichter-commissaris	Vandamme L.

Secretaris	Bernier D.
Penningmeester	Claes F.
Materiaalverantwoordelijke	Vos J.
Verantwoordelijke jeugdafdeling	Beerten R

Vergaderingen :

waar: Cafeteria Cultureel Centrum, Heusden-Zolder

wanneer: 1ste zondag van 9 tot 12 u.

La Louvière

Bestuur:

Erevoorzitter	Spitaels E.
Voorzitter	Lurquin W.
Ondervoorzitter	Maton E.
Secretaris	Vogels Y.
Penningmeester	Vandenhauten E.
Commissarissen	Cordier M.
	Popeler G.

Vergaderingen:

waar: Maison du Peuple, place Jules Mansart 22, La Louvière

wanneer: 4de zondag van 9 tot 12 u.

Leuven

Bestuur:

Voorzitter	Peeters J.
Ondervoorzitter	Dewit H.
Secretaris	Van Houdt H.
Penningmeester	Vanhorebeek J.
Commissaris	Pladys H.
Bestuursleden	Vrancken W.
	Waerzeggers R.

Vergaderingen:

waar: Café Brasserie Nationale, Tiensevest 20, Leuven

wanneer: 1ste zondag van 9 tot 12.30 u.; 4de vrijdag om 20 u. veiling of voordracht

Liège

Bestuur:

Voorzitter	Michaux E.
Secretaris-briefwisseling	Demeuse H.
Secretaris-uitgever	Halet J.
Penningmeester	Geulette P.
Bestuursleden	Dessers M.
	Detro J.
	Engen L.
	Frère H.
	Goffart E.
	Herbiet J.
	Loureau R.
	Thiernesse J
	Zagni T.

Vergaderingen :

waar: Palais des Congrès, Liège

wanneer: 3de zondag vanaf 10 u

Mons

Bestuur:

Erevoorzitter	Matagne L.
Voorzitter	Léonard M.
Ondervoorzitter	Delire A.
Secretaris	Duquesne L.
Penningmeester	Gérard E.
Raadgever	Orban R.

Vergaderingen:

waar: Patisserie Saey, Grand'Place 12, Mons

wanneer: 4de zondag van 9.30 tot 12 u., behalve juli en augustus

Namur

Bestuur:

Erevoorzitter	Baurin G.
Voorzitter	Badot C.
Ondervoorzitter	Capelle M.
Penningmeester	Musique Ch.
Bibliothecarissen	Stoquart J.
	Thiry R.
Commissarissen	Dewart F.
	Dussene R.

Vergaderingen :

waar: Cercle Militaire, rue Lucien Namèche 54, Namur

wanneer: 1ste zondag vanaf 9 u.; 3de vrijdag vanaf 18.30 u., behalve juli en augustus voor de 3de vrijdag

Nivelles

Bestuur:

Voorzitter	Bertrand J.
Ondervoorzitter	Bourdon G.
Secretaris	Desaldeler J

Vergaderingen :

waar: Café de l'Union, Grand'Place 23, Nivelles

wanneer: 1ste zaterdag van 14 tot 16 u.

Oupeye

Bestuur:

Voorzitter	Collard N.
Ondervoorzitter	Michiels J.
Secretaris	Rogister M.
Adjunct-secretaris	Ghaye J.-M.
Penningmeester	Budin J.
Adjunct-penningmeester	Schiepers D

Vergaderingen :

waar: Zaal "Al Pavé", rue du Roi Albert 62, Oupeye

wanneer: 4de zondag vanaf 8.30 u. (behalve in juli en december)

Tienen

Bestuur

Voorzitter	Dewil A.
Ondervoorzitter	Degel P.
Secretaris	Rummens J.
Penningmeester	Tutenel F.
Commissaris	Stoop G.
Redacteur van het tijdschrift	Schraepen P.P
Public relations	Mues G.
Bestuursleden	Gillaer L.
	Vanbaelen A.

Vergaderingen :

waar: Waikke Duys, Oude Leuvensestraat 93, Tienen

wanneer: 4de zondag van 9 tot 13 u.

Tubize

Bestuur:

Voorzitter	Lucas P.
Ondervoorzitters	Huon C.
	Serez E.
Secretaris	Berg J.M.
Penningmeester	Groyne C.
Bibliothecaris	Gilmont A.

Vergaderingen :

waar: Stadhuis, 1ste verdieping, zaal B, Grand'Place, Tubize

wanneer: 3de zondag van 10 tot 12 u.

Vielsalm

Bestuur:

Voorzitter	Dengis J.L
Ondervoorzitter	Palm A.
Secretaris	Houbart P.
Bibliothecaris	Elias P.

Vergaderingen :

waar: Cafeteria "Les Myrtilles", rue du Vieux Marché, Vielsalm

wanneer: 2de zondag van 9 tot 13 u. (behalve in juli en augustus)

Zuid-West-Vlaanderen

Bestuur:

Voorzitter	Maes P.
Secretaris	Vanmoerbeke L

Vergaderingen :

waar: In 1302, Burgemeester Malicustraat 2, Kortrijk

wanneer: 3de zondag te 15 u.

(*) Deze lijst werd opgemaakt volgens de ontvangen inlichtingen op 1 juni 1980. Van de afdelingen Hasselt ontvingen we geen antwoord op onze vragen zodat de voor voornoemde afdeling vermelde inlichtingen buiten de verantwoordelijkheid van de redactie vallen.

INLEIDING TOT DE NUMISMATIEK DER SASSANIDEN

Sigmund GALLE

1. De muntproductie vóór de Sassaniden

Het Perzisch rijk vormde in de vroege tijden een machtige faktor in de geschiedenis van het Nabije Oosten. In haar bereik hadden zich reeds vroege kulturen geconcentreerd en uitgebreid.

Ongeveer 1000 jaar v.Chr. vielen Indogermaanse stammen uit het noorden het Perzisch land binnen en na hevige gevechten met vroegere inwoners overwoekerden zij deze.

Geleidelijk ontwikkelde zich een nieuwe staatsvorm, onder de dynastie der Achaemeniden, die een imperium stichtten dat, over het kerngebied van Iran, verre delen van het Nabije Oosten omvatte en zelfs tot in de grensgebieden van Europa doordrongen.

In de oude geschiedenis van Europa zijn de Perzische oorlogen een waar begrip. Vanuit Europees standpunt beschouwd, schijnen de overwinningen van de Grieken aan het Perzisch rijk een buitengewone schade berokkend te hebben. In werkelijkheid echter was het stoppen van de Perzische expansie naar het westen van geringe waarde voor het behoud en de omvang van het Perzisch rijk.

Dareios I (521-485) kon door geschikte politiek een wereldrijk - zoals men het toen kon verstaan - oprichten. De Perzen controleerden alle handelswegen naar Indië en China en ze wisten deze betekenis zeer goed te waarderen.

In het Achaemenidisch tijdperk gebruikten de Perzen als eersten munten. Het zijn de gekende dareiken, genoemd naar koning Dareios. Ze vertonen een afbeelding van de koning in knielhouding. Op de keerzijde bevindt zich geen afbeelding, wel een quadratum incusum.

Gedurende het ganse tijdperk blijven de Perzische kenmerken verhoudingsgewijze eenvormig. Ze kunnen niet vergeleken worden met de veelzijdigheid en de schoonheid van de Griekse munten. Vele van deze munten kwamen in de smeltkroes terecht en werden voor een nieuw munttype bestemd. Dit is een van de oorzaken van de schaarsheid van munten die tot ons gekomen zijn.

Na de dood van Alexander de Grote behoorde het rijk aanvankelijk als bestandsdeel van het Seleucidisch rijk tot de Hellenistische kultuur. Er komt reeds snel een nieuwe dynastie tot stand. Deze wordt genoemd naar de stichter Arsakes, dus de Arsakiden-dynastie.

Hier wordt de basis gelegd van het Parthenrijk. Uit het noordoosten van Iran drong een ruitervolk binnen dat de vreemde heerschappij teruggedreef en reeds in het jaar 247 v.Chr. het Perzisch rijk overheerste. Alhoewel ook dit tijdperk Hellenistisch beïnvloed is geworden, hebben er zich toch autochtone nationale en kunstrijke eigenaardigheden ontwikkeld.

Dit weerspiegelt zich in de muntgeschiedenis. De opschriften zijn nog in het Grieks maar de licht abstraherende onverwisselbare voorstellingen van de muntstukken zijn enig in hun aard wat de ganse numismatiek betreft. De voorzijden tonen telkens de borstbeelden van koningen met kroon of tiara. De keerzijden tonen meestal opschriften en een tronende koning, de voorstelling van de goddelijke Arsakes, met pijl en boog. Dit wapen was in feite een staatssymbool geworden vermits de Parthische ruitertroepen met pijl en boog omzeggens onoverwinbaar waren.

Het Parthenrijk was een los bijeengevoegde feodale staat met verre-gaande zelfstandigheid van de kleinvorsten.

De Arsakidische dynastie hield meer dan vier eeuwen stand. Zoals de Achaemenidische dynastie in de loop der tijden steeds zwakker geworden was, zo ook werd de Arsakidische zonder veel geweld door een andere vervangen. Dit zag men trouwens ook op de munten zelf: alles werd abstrakter en vager.

2. De muntproductie onder de Sassaniden

a. de munt

Gedurende de dynastie der Sassaniden komt er op het eerste zicht weinig verschil voor in de voorstelling op de munten. De voorzijde toont het naar rechts gekeerde hoofd van de vorst, soms frontaal. De wisselende kronen worden karakteristiek voor de munten. Rond de tekening en de opschriften tekenen zich ringen af, 1 tot 3; deze zijn later versierd met maan en ster, driemaal herhaald. De achterzijde toont een vuuraltaar met

een priester aan de linker- en rechterzijde. Soms stellen die personages twee koningen voor.

Het verschil met de Greco-Parthische munten is tamelijk groot, zowel naar voorstelling als naar opschrift. Het geschrift is niet langer meer het Grieks maar wel de eigen taal. De voorstelling is ook op een eigen manier verwerkt.

Toch zou volgens Paruck en Longperier de Griekse invloed daadwerkelijk hebben voortgeleefd. Zij menen dit af te leiden uit het feit dat er verschillende grammatikale fouten voorkomen gedurende de eerste regeringsjaren. Dit zou te wijten zijn aan de Griekse graveurs die de taal niet machtig waren. Onder de regering van Šāpūr II, merkt Paruck op, is de tekening veel ruwer en zijn de taalfouten verdwenen. Hierin vindt hij een bewijs van de emigratie van de Grieken na een oorlog van de Sassaniden tegen Rome, wanneer de relaties van de autochtonen met de imigranten tamelijk vijandig werden. Daarna moesten de Sassaniden zelf instaan voor de munten.

b. de muntindeling is als volgt :

de dinar : de gouden munt
de drachme : de zilveren munt
de 1/2 obol of diobol genoemd

Deze drie voorbeelden evenals de obol zijn de bijzonderste munten

DE DRACHME

De drachme is een zeer dunne zilveren munt, bestaande uit een legering van zilver en een paar andere metalen. Door zijn praktisch konstant gewicht schonk deze munt een zeer stabiele basis.

Het blijkt dat de Sassaniden de Parthische drachme naar gewicht gevolgd hebben. Die Parthische drachme ging naar gewicht terug op de Attische en Fenisische drachme.

Vergelijking van het gewicht :

- Fenisische : ongeveer 3,75 g
- Attische : ongeveer 4,12 g
- Parthische : van ongeveer 3,75 tot 4,12 g
- Sassanidische : van ongeveer 3,65 tot 4 g.

Men veronderstelt dat een munt niet zozeer moest beantwoorden aan een bepaald gewicht, doch wel van een bepaalde kwaliteit moest vervaardigd zijn. Het verschil in gewicht zou te wijten zijn aan socio-ekonomische factoren of aan de muntfactorijen zelf.

Voorbeeld van gewichtsverschil bij sommige muntsteden :

- AM = Ahmadan : 4,05 g
- AB = Abarsahr : 3,98 g
- (SD : 9,95 g).

De drachme werd door alle vorsten aangemunt. De zilvertuiverheid is konstant gebleven, behalve voor de munten van Šāpūr I waar een vermindering van kwaliteit optrad. De oorzaak hiervoor is tamelijk voor de hand liggend als men weet dat de vorst na een oorlog met Rome de muntstad Antiochië veroverde en daar de zilveren antoniniani met zijn zilver vermengde om munt uit te slaan.

Wat was er nu zo speciaal aan die Romeinse munten ? Gewoon het feit dat een antoninianus een verzilverde bronzen munt was die, aanvankelijk van tamelijk goede kwaliteit, degenereerde naar een koperen muntje met een zilversaus over.

De aanmunting van de drachme werd iets verhoogd tegen die van de Parthen. Onder Šāpūr II en Pērōz werd naar aanleiding van de oorlogen met Rome en de Hephtaliten de produktie verhoogd. Zilver werd immers gebruikt voor de soldij en het bekostigen van militaire behoeften. Goud werd gebruikt voor internationale transakties terwijl men koper gebruikte om het dagelijks leven te bekostigen.

DE BILLON-TETRADRACHMEN

Zoals de Romeinse antoninianus, was de billon-tetradrachme samengesteld uit koper met een kleine hoeveelheid zilver. Ze zijn door deze koperhoeveelheid moeilijk te onderscheiden van de andere koperen munten.

Er werden er vervaardigd door Ardašēr I, Šāpūr I, Hormizd I en Varhrān II. Het beperkt aantal slagen van die munten bewijst volgens Göbl dat de munt reeds vlug overbodig werd bevonden.

DE GOUDEN DINAR EN ZIJN ONDERVERDELINGEN

Volgens Göbl zou het aanmunten van goud enkel een prestige zaak geweest zijn voor de Sassaniden en een eerbetoon voor de Achaemenidische dynastie.

De naam van denar of dinar komt van de Romeinse munten ; daar werd een gouden munt ook wel eens denarius aureus genoemd. Een denarius was normaal een zilveren munt.

Het gewicht komt goed overeen met dat van de Romeinse munt. Een aureus in zijn glorie tijd woog rond de 7 gram, een dinar woog tussen de 7 en de 7,4 gram.

Iets wat niet alledaags is in de numismatiek is het feit dat er niet bij bepaalde momenten halve of dubbele dinars gemaakt werden.

Onder Varhrān IV komt er een nieuwe hoofdeenheid in het goud, namelijk de dinar van ongeveer 4 gram. Hier is ook een vergelijking met de Romeinen te zoeken, te weten de solidus.

De kwaliteit van het goud en zijn gewicht gingen steeds meer achteruit, wat natuurlijk het gevolg was van de economische achteruitgang. Vooral het goud en het zilver zijn goed vergelijkbaar met de Romeinse munten die eenzelfde evolutie doormaakten.

DE KOPEREN MUNTEN EN ONDERVERDELINGEN

Ardašēr die naast de staat ook de muntproductie eens grondig onder handen nam, besloot vooral de koperproductie te veranderen. Hij maakte er een eenheid van die dan werd verdeeld in enkele delen. Het feit dat er zeer weinig koperen munten werden gevonden, maakt de studie ervan veel moeilijker. Voor zover men weet zijn er vier onderverdelingen van kopermunten gevonden. Het betreft het 1/4, het 1/6, het 1/8 en het 1/12 van de munten.

(vervolgt)

Bibliografie

- GOEBL, R., *Sasanian Numismatics*. Wenen 1971.
PARUCK, F.D.J., *Sasanian Coins*. Bombay 1929.

DE MUNT-CIRCULATIE TIJDENS DE LATIJNSE UNIE

Jan MOENS

In twee voorgaande artikels (*Tijdschrift voor Numismatiek* 1978, blz. 14-22 en 109-114) werd reeds gehandeld over de muntslag van de Latijnse Unie. De lezer zal zich herinneren dat de reden voor de beperking van de aanmuntning van zilvergeld te vinden was in het feit dat de onderlinge staten wensten te voorkomen dat ze zouden overspoeld worden met minderwaardig geld, uitgegeven door de andere leden. Als basis voor de uitgiften werd eerst 6 francs per inwoner gekozen, wat later verhoogd werd tot 7 francs en uiteindelijk opgetrokken werd tot 16 francs.

Het werd interessant geoordeeld te weten hoe de munten van de verschillende lidstaten zich over het grondgebied van de Unie verspreidden, wat tenslotte de bedoeling was van de oprichting ervan. Hierbij mag niet uit het oog verloren worden dat deze verspreiding niet altijd het gevolg was van een normaal verlopend circulatieproces, maar dat hierbij ook speculatie een voorname rol speelde. Voornamelijk Italië en Griekenland, en in mindere mate ook België, waren hiervan het slachtoffer: wanneer de koers van hun bankbiljetten onder de parikoers van Frankrijk daalde, werden de biljetten door de speculanten ingewisseld tegen zilvergeld dat op zijn beurt naar Frankrijk werd overgebracht waar het dan tegen de parikoers kon worden omgezet in Franse biljetten. Hiermee konden dan Italiaanse, Belgische of Griekse biljetten worden gekocht met een disagio van enkele procenten. Deze biljetten werden dan opnieuw omgewisseld in muntstukken, waarna het proces hernam. Op die manier zagen Italië en Griekenland reeds vlug na de oprichting van de Latijnse Unie al hun metaalgeld verdwijnen en afvloeien naar Frankrijk, en dit tot groot ongenoegen van de Banque de France die trouwens niet verplicht was deze stukken in betaling te aanvaarden.

Om aan deze toestand te verhelpen repatrieerden Italië en Griekenland hun zilveren pasmunten en onttrokken deze aan de internationale koers. Italië deed dit in 1878 en 1894 en Griekenland in 1909.

Een tweede reden die de muntcirculatie scheef trok was het toerisme, doch alleen Zwitserland ondervond daarvan moeilijkheden. Jaarlijks verdwenen grote hoeveelheden pasmunt over de Zwitserse grenzen, wat tot problemen in het Zwitsers betalingsverkeer aanleiding gaf. Om die reden drong Zwitserland dan ook regelmatig aan op het verhogen van de contingenten pasmunten.

Teneinde tot een schatting te komen van de samenstelling van de muntcirculatie, werden in sommige lidstaten op een min of meer regelmatige basis muntenquêtes opgezet met medewerking van de Openbare Kassen en Banken, die de zilveren en gouden munten welke ze op een bepaalde dag ontvingen of in kas hadden, rangschikten per land van uitgifte, per waarde en soms ook per jaartal.

Er dient wel te worden opgemerkt dat sommige lidstaten ook munten in hun betalingsverkeer accepteerden welke niet door leden van de Unie uitgegeven waren. Op die manier circuleerden 4 en 8 guldenstukken van Oostenrijk-Hongarije (welke trouwens waren aangemunt in het vooruitzicht dat dit land lid zou worden van de Latijnse Unie), benevens Russische, Spaanse en Monegaskische goudstukken.

Ook goudstukken van Servië, Roemenië en Tunesië doken op. Engelse ponden en Duitse marken werden eveneens aanvaard. Zilverstukken van andere landen werden evenwel geweerd, wat begrijpelijk is gelet op de waardevermindering van dit metaal.

Hieronder worden de verschillende enquêtes, welke werden uitgevoerd, samengevat. Over de Italiaanse muntcirculatie zijn geen gegevens beschikbaar. De tabellen geven weer hoeveel stukken per duizend onderzocht, in een bepaald land werden geslagen; een 0 duidt aan dat er wel degelijk stukken van dit type konden gevonden worden, maar slechts in zeer kleine hoeveelheden; een horizontaal streepje wijst er op dat ofwel geen munten van dit type door dat land werden geslagen ofwel dat deze geen wettelijke koers meer hadden. De letters B, F, G, I en Z slaan respectievelijk op de landen België, Frankrijk, Griekenland, Italië en Zwitserland.

1. Muntcirculatie in België

Voor zover we weten werden twee enquêtes georganiseerd, één in 1878 voor de standaardmunten (goudstukken en zilveren écu's) en een tweede in 1893 met betrekking tot de pasmunt (50 centiem, 1 en 2 frank).

Enquête van 1878

Oorsprong	20 fr	10 fr	5 fr
B	341		496
F	622	985	470
G	0	0	0
I	29	12	33
Z			1
andere	8	3	

Opmerkingen :

1. In het totaal werd voor ongeveer 600.000 fr. aan goudstukken en 750.000 fr. aan écu's onderzocht.
2. Het is interessant op te merken dat de officiële tabellen melding maken van het vinden van Belgische 20 francsstukken met jaartal 1866, terwijl geen stukken van 5 francs met dat jaartal aangetroffen werden. Dit wijst wellicht op een zekere slordigheid bij het uitvoeren van de enquêtes.
3. Griekenland was slechts in 1875-1876 begonnen met de aanmunting van standaardgeld. Blijkbaar had dit België nog niet bereikt in 1878.

Enquête van 1893

Oorsprong	2 fr	1 fr	50 c.
B	477	406	340
F	299	350	524
G	5	11	7
I	178	197	111
Z	41	36	18

Opmerkingen :

1. In het totaal werd voor iets meer dan 500.000 francs onderzocht.
2. De Italiaanse muntstukken werden in 1894 ingetrokken. Een bedrag van ongeveer 7 miljoen werd naar Italië gerepatriëerd.

2. Muntcirculatie in Frankrijk

Dit land organiseerde regelmatig (ongeveer om de zes jaar) muntenquêtes. Telkens werden aanzienlijke bedragen onderzocht. Een gedetailleerd verslag van deze enquêtes kan worden teruggevonden in de *Bulletin de Statistique et de Législation comparée*, uitgegeven door de Franse overheid. Hierin werden ook kaarten gepubliceerd die een visueel beeld geven van de verspreiding der vreemde munten op het Frans grondgebied.

Behalve de vermelde muntenquêtes werden jaarlijks onderzoeken ingesteld naar de kwaliteit van de in omloop zijnde muntstukken. Ook hier werden de onderzochte munten per land van uitgifte gerangschikt. Deze gegevens zijn evenwel niet in dit artikel verwerkt. Overigens wijken ze slechts weinig af van de gegeven getallen.

Enquête van 1868

Oorsprong	5 fr
F	940
andere	60

In het totaal werd voor ongeveer 3,4 miljoen aan écu's onderzocht.

Enquête van 1878

Oorsprong	20 fr.	10 fr	5 fr
B	102		154
F	844	980	680
G	1	1	3
I	46	14	158
Z			5
andere	7	5	

Opmerkingen :

1. In het totaal werd voor 17 miljoen aan gouden en voor 6 miljoen aan zilveren munten onderzocht.
2. Ook de Franse enquêtes geven blijk van een zekere slordigheid : zo vermelden de tabellen een ongewoon hoog aantal Franse stukken met jaartallen 1857-1866, hoewel deze slechts in zeer geringe aantallen werden aangemunt (jaarlijks minder dan 100.000 stukken).

Enquête van 1885

Oorsprong	20 fr. + 10 fr	5fr
B	62	125
F	897	712
G	1	7
I	34	153
Z		3
andere	6	

In het totaal werd voor 12 miljoen aan gouden en voor 5 miljoen aan zilveren munten onderzocht.

Enquête van 1891

Oorsprong	20 fr. + 10 fr	5 fr
B	58	125
F	886	685
G	1	13
I	40	173
Z		4
andere	14	

In het totaal werd voor 16 miljoen aan gouden en voor 7 miljoen aan zilveren munten onderzocht.

Enquête van 1893

Oorsprong	2 fr	1 fr	50 c.	20 c.
B	80	56	55	-
F	572	595	616	769
G	15	19	21	27
I	285	293	278	204
Z	48	37	30	-

In het totaal werd voor iets minder dan 6 miljoen onderzocht

Enquête van 1897

Oorsprong	20 fr. + 10 fr	5 fr.	2 fr.	1 fr.	50 c.	20c.
B	58	32	90	75	66	
F	874	875	841	861	875	983
G	3	5	18	24	24	17
I	45	86		-	-	
Z	2	2	51	42	35	
andere	18					

In het totaal werd voor 23 miljoen aan goudstukken, voor 9,3 miljoen aan écu's en voor 3 miljoen aan pasmunt onderzocht.

Enquête van 1903

Oorsprong	20 fr	10 fr.	5 fr.	2 fr.	1 fr.	50 c.	20c
B	66		137	88	71	56	
F	853	976	733	846	866	901	988
G	2		7	19	24	16	12
I	54	16	120		-		
Z	8		3	47	39	27	
andere	17	7			-		

In het totaal werd voor 25 miljoen aan goudstukken, voor 10 miljoen aan écu's en voor 4,4 miljoen aan pasmunt onderzocht.

Enquête van 1909

Oorsprong	20 fr	10 fr.	5 fr.	2 fr.	1 fr.	50 c.	20 c
B	55		142	103	83	96	-
F	876	977	766	848	874	859	1000
G	2	1	7				
I	43	12	81				
Z	8		4	49	43	45	
andere	16	10					

In totaal werd voor 25 miljoen aan goudstukken, voor 8,7 miljoen aan écu's en voor 4 miljoen aan pasmunten onderzocht.

3. Muntcirculatie in Griekenland

Voor dit land is slechts één enquête gekend, uitgevoerd op basis van de samenstelling van de kassen van verscheidene Griekse banken.

Enquête van 1885

Oorsprong	20 fr	10 fr	5 fr.
G	421	0	284
andere	579	1000	716

In het totaal werd voor 25 miljoen aan gouden en voor 1,5 miljoen aan zilveren munten onderzocht.

4. Muntcirculatie in Zwitserland

Twee enquêtes werden gehouden, namelijk in 1892 en in 1905. De gegevens voor 1892 zijn evenwel onvolledig.

Enquête van 1892

Oorsprong	5 fr	2 fr. - 20c.
B	9	13
F	24	34
G	1	1
I	63	49
Z	3	3

Opmerkingen :

1. In het totaal werd voor 15,4 miljoen aan écu's en voor 9,3 miljoen aan pasmunt onderzocht.
2. De vermelde waarden gelden per 100 stukken i.p.v. per 1.000 !
3. Opvallend is het bijzonder hoge aantal Italiaanse pasmunten in circulatie. Men begrijpt dan ook gemakkelijk tot welke moeilijkheden het terugtrekken van deze munten in 1894 aanleiding gaf (ongeveer 26 miljoen werd gerepatriëerd).

Enquête van 1905

Oorsprong	20 fr. - 10 fr	5 fr	2 fr. - 20 c.
B	43	188	13
F	627	367	266
G	1	12	2
I	39	367	72
Z	276	66	647
andere	14		

Opmerkingen :

1. In het totaal werd voor 22 miljoen aan goudstukken, voor 18 miljoen aan écu's en voor 3,2 miljoen aan pasmunt onderzocht.
2. Hoewel het Italiaans pasgeld in 1894 was teruggetrokken, bleek dit opnieuw voor te komen in 1905.

Besluit

Hoewel de uitgevoerde enquêtes maar een momentopname vormden van de muntcirculatie, bevatten ze toch waardevolle informatie. Zo kon uit de enquêteresultaten bij benadering de totale geldhoeveelheid (in

muntstukken) in omloop worden berekend.

Voor Frankrijk werd deze geschat :

in 1897 :

in goudstukken	4.200 miljoen
in écu's	1.935 miljoen
in pasmunt	240 miljoen

totaal : 6.375 miljoen

in 1903 :

in goudstukken	4.650 miljoen
in écu's	1.800 miljoen
in pasmunt	330 miljoen

totaal : 6.780 miljoen

2. Zoals reeds vermeld, organiseerde Frankrijk ook regelmatig enquêtes om de kwaliteit van de muntstukken te controleren. Uit deze resultaten kon de gemiddelde levensduur van de verschillende munten worden afgeleid, vooraleer deze wegens sleet moesten hersmolten worden. Deze is bij benadering :

goudstukken	100 fr.	50-60 jaar
	50 fr.	35-50 jaar
	20 fr.	25-30 jaar
	10 fr.	12-15 jaar
	5 fr.	8-10 jaar
zilverstukken	5 fr.	50-60 jaar
	2 fr.	35-45 jaar
	1 fr.	25-30 jaar
	50 c.	15-20 jaar
	20 c.	8-12 jaar

Geraadpleegde bibliografie :

- Procès-verbaux de la Conférence monétaire internationale (1878)
- Procès-verbaux de la Conférence monétaire internationale (1885)
- Bulletin de Statistique et de Législation comparée (diverse jaargangen).

NIEUWE AANMUNTINGEN

Maurice COLAERT

Algerië

Stuk van 10 dinars, 1979, koper-nikkel, waarop enkel inscripties en geometrische tekeningen staan.

Bahama eilanden

250 dollars, uitgegeven ter gelegenheid van de 250ste verjaardag van het Parlement aldaar. Om de verkoop te stimuleren bij de bewonderaars van de Britse koninklijke familie, vertoont het stuk het portret van prinses Anne. Een zilverstuk van 25 dollars, maar zonder voormeld portret, werd eveneens op de markt gebracht.

Bhutan

Zilverstuk ter grootte van een crown, met een faciale waarde van 3 ngultrum, datum 1979, met op de voorzijde de beeltenis van koning Jigme Singye Wangchuk; op de keerzijde staat een centrale tekening met allerlei symbolen en twee draken.

Chili

Voor de investeerders of spaarders brengt de Chileense Munt op haar beurt een goudstuk uit van 999/1000 met een gewicht van 1 ons zijnde dus 31,103 g. De munt heeft een diameter van 36 mm en beeldt in het midden van beide zijden een stuk af van 8 reales van 1758, geslagen te Santiago op naam van Ferdinand VI van Spanje.

Egypte

Stuk van 1 pound, zilver 720/1000, 35 mm, geslagen ter herdenking van het begin van de 15de eeuw van de Mohamedaanse jaartelling. Op de keerzijde: twee vogels.

Ter gelegenheid van de ontbinding of afschaffing van de onder president Nasser opgerichte politieke politiemacht werd een reeks muntstukken uitgebracht bestaande uit drie stukken: 1 pound uit zilver (720/1000, 35 mm), 10 piasters (27 mm) en 5 piasters (24,9 mm) uit koper-nikkel. De beeldenaar toont een vrouwengelaat voor gebroken tralies en een stralende zon.

Griekenland

Naar aanleiding van de toetreding van Griekenland tot de Europese Gemeenschap, werden met datum 1979 een zilverstuk van 500 drachmai (13 g en 31 mm) en een goudstuk van 10.000 drachmai (20 g) geslagen. Op de voorzijde: een gelegenheidstekst en op de keerzijde een vrouwelijke allegorie.

Hongarije

Zilverstuk van 200 forint (22 g en 37,1 mm), geslagen op 20.000 exemplaren en bestemd voor de buitenlandse markt, dat de 300ste verjaardag herdenkt van koning Gabriël Bethlen wiens borstbeeld de voorzijde siert. In het midden van de keerzijde vindt men op verkleinde schaal de afbeelding van een thaler.

Luxemburg

Met dezelfde technische karakteristieken en hetzelfde algemeen uitzicht als het nieuw Belgisch stuk van 20 frank, werd in het groothertogdom gelijktijdig een nieuw stuk van 20 francs in omloop gebracht. Op de voorzijde staat het door Julien Lefèvre gegraveerd portret van groothertog Jan.

Man (eiland)

Uitgifte van een stuk van 1 crown uit koper-nikkel (38,6 mm), met op de keerzijde atleten rondom het nationaal embleem, de triskelis.

Dit jaar wordt eveneens de uitgifte voorzien van een reeks zogenaamde omloopsmunten die in feite uitsluitend voor de verzamelaars bestemd zijn. De keerzijden tonen: een haring (1/2 penny), een kat (1 penny), een kraai (2 pence), een ram (5 pence), een valk (10 pence) en een Vikingschip (50 pence), allen eerder overdadig omringd door ornamentale versieringen.

Aan voornoemde reeks zal ook nog een stuk van 1 crown gevoegd worden dat de 80ste verjaardag herdenkt van de Britse koningin moeder

Elisabeth. De huidige vorstin en haar moeder zullen respectievelijk op de voor- en de keerzijde afgebeeld worden. Het wordt normaal uit koper-nikkel geslagen, doch er zijn ook versies gepland uit zilver 500/1000 en FDC-kwaliteit, uit zilver 925/1000 en proof-kwaliteit en tenslotte uit goud van 9 karaat. Aldus is het eiland Man de Britse Royal Mint voor, vermits deze instelling ook van plan was deze verjaardag te herdenken door de uitgifte van een muntstuk.

Lesotho

Uitgifte van een stuk van 250 maloti, bevattende 1 ons goud en van een stuk van 15 maloti, wegende 1 ons zilver. De oplagen zijn beperkt en de stukken worden op de markt gebracht naar aanleiding van het Jaar van het Kind.

San Marino

Reeks van 9 muntstukken met waarden van 1 tot 500 lire, hetzij een totale faciale waarde van minder dan 1.000 lire. De reeks wordt evenwel te koop aangeboden tegen... 19.000 lire. Het is begrijpelijk dat voor het minieme stukje van 1 lira de fabrikatiekosten merkkelijk hoger liggen dan deze te verwaarlozen faciale waarde. Dit is ook het geval voor het zilverstuk van 500 lire (850/1000, 11 g en 29 mm) dat op zijn beurt veel meer kost dan de theoretische waarde.

Singapore

Zilverstuk van 50 dollars (500/1000, 40 mm), met op de keerzijde de monetaire kentekens van de Amerikaanse dollar, het Brits pound, de Duitse mark, de Franse franc en de Japanse yen.

EEN BRUGSE PENNING VAN 1667

Juliaan Taelman

Lodewijk XIV, de Franse koning, bijgenaamd "Le roi soleil", werd geboren te Saint-Germain-en-Laye in 1638 en stierf te Versailles op 1 september 1715. "L'état c'est moi" (de staat dat ben ik) is een uitspraak die men hem in de mond heeft gelegd om zijn regeringsstelsel te karakteriseren. Grote mensenkennis stelde hem bovendien in staat de bekwaamste leiders voor zijn diensten uit te kiezen terwijl hij er toch in slaagde deze als koning baas te blijven.

Met behulp van zijn ministers van Oorlog, zoals Louvois le Tellier, bouwde hij het Frans leger uit tot het sterskte van Europa. Tijdens zijn regering waren er vier zware oorlogen, die met moeite het Europees evenwicht tegen Frankrijks kracht in stand trachtten te houden, namelijk de Devolutieoorlog (1665-1668), de Hollandse oorlog (1672-1678), de Negenjarige oorlog (1688-1697) en de Spaanse Successieoorlog (1700-1713), deze laatste als gevolg van het kinderloos sterven van Karel II (1665-1700), soeverein van de Spaanse Zuidelijke Nederlanden.

Gerard Van Loon, een Nederlands geschied- en penningkundige (1683-1758) maakt in zijn boek "Beschrijving der Nederlandse Historiepenningen" ('s-Gravenhage 1728, deel III, blz. 12) melding van een penning uit deze periode die betrekking heeft op Brugge.

De voorzijde van de penning toont het hoofd van Lodewijk XIV naar rechts en heeft als omschrift: LUDOVICUS XIII REX CHRISTIANISSIMUS, hetgeen vrij vertaald betekent "Lodewijk XIV de allerkristelijkste koning".

Op de keerzijde ziet men een Spaanse ruiter die de vlucht neemt bij het zien van de naderende Fransen. Als omschrift leest men: FUSO HOSTIUM EQUITATU en onderaan op de afsnede: AD FOSSAM BRUGENSEM M.DC.LXVII., hetgeen Van Loon als volgt vertaalt: "De vijandelijke ruitery bij de Brugse vaart verslagen. 1667".

Deze penning is een van de vele huldepenningen gewijd aan Lodewijk XIV en is tevens een herinnering aan de Devolutieoorlog, die door hem werd gevoerd in 1667 om zich meester te maken van de Spaanse Nederlanden. Hij steunde zich op het "Devolutierecht", namelijk het recht op de goederen van de huwelijksgemeenschap van de ouders van de uit dit huwelijk geboren kinderen. Hetrouwde de overlevende echtgenoot, dan ontvingen de kinderen uit het tweede huwelijk krachtens deze zogenaamde huwelijksverdeling niets van de op de kinderen uit het eerste huwelijk gedevoleerde goederen.

Op dit recht beriep Lodewijk XIV zich in 1667 ten aanzien van Brabant, Namen, Henegouwen en Mechelen, na de dood van zijn schoonvader Filips IV (1621-1665), koning van Spanje en soeverein van de Zuidelijke Nederlanden.

De Zuidelijke Nederlanden waren in 1621 aan Spanje teruggegeven toen de eerste vrouw van Filips IV, Elisabeth van Bourbon, nog leefde. Daarom, na de dood van zijn schoonvader, begeerde Lodewijk XIV het gezag over de Zuidelijke Nederlanden zonder er op te letten dat het "Devolutierecht" geen publiek recht maar een privaat recht was, hetwelk slechts in enkele gewesten van de Zuidelijke Nederlanden gold.

Meer nog, reeds bij zijn huwelijk met Maria-Theresia van Spanje, had hij afstand gedaan van alle aanspraken uit dien hoofde op de delen van de Spaanse bezittingen. Hij liet in mei 1667 een leger de Zuidelijke Nederlanden binnenrukken en dit maakte zich van verscheidene plaatsen meester.

Uit dezelfde periode verhaalt voormelde Gerard Van Loon: "...doch zynde (de Spanjaarden) tot op de hoogte van Ypre genaderd, verstonden zij dat Ryssel zich reeds had overgegeven, en de Françoizen waarscheynlyck het oog op Gent hadden, en trokken dus met allen spoed weder terug om die stad te dekken.

Maar dit kon zoo vaardig niet geschieden, of de Fransche Koning zondt de Markgraaven van Kraqui van den eenen, en van Beliefonds van den anderen kant, op hem af, en naderde zelf met eenige ruyterye om hen, in geval van nood, te ondersteunen. Het Spaanse voetvolk smeedt zich gelukkig in Brugge, maar de voorhoede der ruyterye bestaande uyt veertien esquadronnen, en geleyd door den Prins van Ligne, wierdt door den

Markgraaf van Krequi aangegrepen, die Prins zelf zwaarlyk gequetst, met de gevangenneeming van de Ryngraaf zyn volk geheel op de vlugt gebragt: terwyl de Markgraaf van Bellefonds op de overigen, achtenveertig esquadronnen sterk, en waarover de Markgraaf van Marcin het gebied voerde, wakker vuur gaf, de achterhoede ontsnoerde, en ze tot onder 't gezigt van Brugge vinnig vervolgde.

Door dit gevecht, waarin veelen van de Spaansche zyde kwaamen te sneuvelen, vielen meer dan vyftienhonderd paarden, vyf (5) paaren keteltrommen, achttien standaarden, verscheydene Spaansche vendels, Bevelhebbers, en Gemeenten in handen der Françoisen: welke dit behaalde voordeel, deezen gedenkpenning gemaakt hebben."

Terloops zij gezegd dat ter verheerlijking van de krijgssaden van Lodewijk XIV nog veel andere soortgelijke penningen, meestal in brons en met een diameter van 41 mm, geslagen werden, telkens met dezelfde voorzijde doch met een andere aangepaste keerzijde.

Al deze gedenkpenningen werden door de Franse graveur Jean Mauger (1673-1722) gegraveerd.

Bibliografie:

VAN LOON Gerard, *Beschrijving der Nederlandse historiepenningen van koning Filips tot het sluyten van de Utrechtschen Vrede*. 's-Gravenhage 1723-1731. 4 delen. Deel III, blz. 12.

CHARPENTIER M., *Medailles sur les Principaux evenemens du regne entier de Louis le Grand*. Paris, Imprimerie Royale, MDCCXXIII, blz. 102.

NOODBILJETTEN UITGEGEVEN DOOR DE KEMPENSE KOLENMIJNEN TE WATERSCHEI

Luk VANDAMME

De zetel van Waterschei gaf tijdens de oorlog, namelijk op de tweede betaaldag van 15 mei 1940, eveneens noodmuntbiljetten uit onder de benaming kasbons. Het waren papieren biljetten met een grootte van 14,5 op 10,5 cm. Met uitgiftestrook waren zij 20,5 op 10,5 cm groot. Waterschei was de enige zetel die gebruik maakte van een uitgiftestrook. Deze biljetten werden gedrukt door de mijn zelf op wit papier met zwarte opdruk. De mijnwerkerskop werd gedrukt in een andere kleur.

Uitgegeven werden:

300 X 500 F = 150.000 F (niet in omloop gebracht)
2800 x 200 F = 560.000 F
4000 x 100 F = 400.000 F (niet in omloop gebracht)
3700 x 50 F = 185.000 F
4700 x 20 F = 94.000 F
900 x 10 F = 9.000 F
1600 x 5 F = 8.000 F

De uitgifte bedroeg dus in totaal 1.406.000 F. De clichés werden vernietigd en ze bezitten geen inruilwaarde meer.

Verschillende typen zijn evenwel te onderscheiden:

- Type 1 waarde aanduiding in letters
datering met rubberstempel
achterzijde is blanco
mijnwerkerskop is blauw.
- Type 2 waarde aanduiding in letters en tweemaal in cijfers
datering is gedrukt
de achterzijde draagt een tekst.
- Type 3 zoals type 2, maar met een andere tekst op de achterzijde.

Van deze typen bestaan een aantal varianten die beschreven werden door M. Hendrickx in het *Tijdschrift van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, 1959, nr. 11, blz. 119-120 en 1961, nr. 10, blz. 161-162.

Op het einde van de oorlog en meer bepaald op 15 juni 1944 werden een aantal proefdrukken gedaan van kasbons van 500 F. De ontwerpen en

clichés waren op de mijn zelf gemaakt. Deze biljetten waren klaar omdat men tijdens de bevrijding moeilijkheden voorzag met de bevoorrading van Belgisch bankpapier. Men heeft ze echter nooit in omloop gebracht.

(Met toelating overgenomen uit *Maandelijks Tijdschrift voor Numismatiek*, Numismatica Heusden-Zolder, p/a Luk Vandamme, Haverveld 50 te 3540 Zolder. Jaarabonnement: 250 BF. Bankrekening nr. 068-0713960-67).

BIBLIOGRAFIE

TIJDSCHRIFTENNIEUWS

"Echo Numismatica" maandelijks tijdschrift Afdeling Tienen

12de jaargang, nr. 4, april 1980:

750 jaar bestaan van Diest.
Nieuwe muntstukken in Iran.
Vlaamse numismaten in de kijker.
RUMMENS J., Geschiedenis munten en medailles.
Goud: de waanzin van de wereld.
SCHRAEPEN P.P., Een kentering in de muntmarkt?
Het Jaar van de aap.
Six Pence verdwijnt.
Benut die kans en bezoek de Koninklijke Munt.
SCHRAEPEN P.P., Een paardenmunt.

12de jaargang, nr. 5, mei 1980

Metaalmarkt stuikt ineen.
SCHRAEPEN P.P., De aanmuntingen ten tijde van de Hohenstauffers.
SCHRAEPEN P.P., Een Oostenrijkse "doodsteek" aan de muntverzamelaars.

Maandelijks tijdschrift voor Numismatiek, Limburgs Genootschap voor Munt- en Penningkunde, afdeling Heusden-Zolder

2de jaargang, nr. 7, april 1980:

RAYMAKERS T., De Antwerpse noodmunten van 1814.
VANDAMME L., De opschriften van Romeinse munten.
VANDAMME L., Byzantium.
Recorten (*sic*).
VAN KEYMEULEN A., De munten uit de Oostenrijkse periode.
Gouden penningen voor 150 jaar België zullen 5.000 en 10.000 Fr kosten.
Vrouwen op munten: Henrietta Szold.

2de jaargang, nr. 8, mei 1980:

Uitgifte van gouden medailles voor de 150ste verjaardag van de Belgische onafhankelijkheid.
Leuvenaars krijgen "eigen geld".
Bericht van het E.G.M.P.
RAYMAKERS T., De Gallische muntvondst van Lummen.
VANDAMME L., Byzantium.
De Olympische munten van Moskou 1980.

Maandelijks tijdschrift voor Numismatiek "Numismatica Leuven"

7de jaargang, nr. 4, april 1980:

Verslag van de bestuursvergadering van 11 april 1980.
Agenda.
Vers van de pers.
A.M., De Marsyas-legende op een Romeinse denarius.
De munten van de Wisigothen (III).

7de jaargang, nr. 5, mei 1980:

Verslag van de bestuursvergadering van 13 mei 1980.
Agenda.
Reis naar Luxemburg.
Vers van de pers.
Uitslag van de tombola-muntenruilbeurs 1 mei 1980.
De meerdaagse reis van Numismatica Leuven in 1980 ligt vast.
WAERZEGGERS R., De munten van de Wisigothen (IV).
H.D., Het stuk van 25 Lovenaar - bedenkingen voor het slapen gaan.
Lederen munten.

Maandblad voor Numismatiek, tijdschrift Afdeling Dendermonde

3de jaargang, nr. 5, mei 1980:

Geschiedkundige schets Dendermonde.
Mededelingen van het bestuur.

3de jaargang, nr. 6, juni 1980:

Geschiedkundige schets Dendermonde - Dendermondse munten.

VEILINGEN EN CATALOGI

De heer Jean Elsen (Tervurenlaan 65 bus 1, 1040 Brussel): *lijst nr. 22 van april-mei 1980* vangt aan met een bijdrage over "Le pouvoir d'achat de nos monnaies à la fin du XVIIe siècle" en een andere over "Le monnayage de bronze pendant le règne conjoint de Justin I et Justinien I" om vervolgens volgende muntsoorten aan te bieden: Griekse, Romeinse republiek en keizerrijk, Romeinse folles, bronzen Byzantijnse munten, kruistochten, loten, gouden munten, Zuidelijke Nederlanden, Noordelijke Nederlanden, Rusland, koninkrijk België, Duitsland, Frankrijk en tenslotte een ruime keuze numismatische boeken.

Lux-Numis (rue J.-P. Kommes 20, Oberanven-Luxembourg): *verkoopslijst lente 1980, nr. 2*: munten van het koninkrijk België, daalders, Duitse munten, munten uit Nederland en uit Oostenrijk, munten en goudstukken van over de ganse wereld, Duitse noodmunten.

Banque Populaire du Nord - Numismatique (boulevard de la République 847, F-59.700 Marcq-en-Baroeul): *lijst nr. 13 van mei 1980*: bronzen Romeinse munten, gouden buitenlandse munten, bronzen en zilveren medailles, jetons en gildepenningen van Rijsel, proefslagen uit de 20ste eeuw

Banque Leu - Département Numismatique (Bahnhofstrasse 32, CH-8022 Zürich) organiseerde op 22 april 1980 een veiling van antieke, Keltische, Griekse en Romeinse munten, uitgezocht omwille van hun belang, hun pracht of hun zeldzaamheidsgraad. Een paar voorbeelden: een schitterende tetradrachme van Rhegion met een opmerkelijk portret van Apollo, een voor Pompeius tussen 42 en 40 in Sicilië geslagen aureus waarop zijn beeltenis prijkt, een uitermate zeldzame aureus van Diadumenianus die door zijn vader Macrinus (217-218) uitgeroepen werd tot caesar en prins van de jeugd.

Monnaies & Médailles S.A. (Malzgasse 25, CH-4002 Basel): *Lijst nr. 420 van maart 1980*: varia graeca, bronzen Romeinse munten, gouden Duitse munten en medailles, Zwitserse schuttersdaalders, oude Duitse munten.

Lijst nr. 421 van april 1980: Griekse archaische munten, diverse Romeinse munten, goudstukken, Zwitserse zilverstukken, denarii uit de 11de eeuw en Italiaanse middeleeuwse munten.

Lijst nr. 422 van mei 1980: dierenafbeeldingen op Griekse munten, Byzantium, goudstukken van de Habsburgers, Zwitserse zilveren munten

en medailles, zilverstukken op naam of met de beeltenis van keizer Karel V, middeleeuwse denarii uit Bohemen.

Münz Zentrum (Rubensstrasse 42, D-5000 Köln 1) organiseerde van 16 tot en met 18 april 1980 vier veilingen (XXXVIII tot XLI) waarvoor telkens een afzonderlijke en rijk geïllustreerde catalogus uitgegeven werd.

De eerste veiling (XXXVIII) was gewijd aan een geheel van meer dan 500 bronzen munten uit het Romeins keizerrijk, van Augustus tot Postumus. Bijzonderlijk de sestertii tonen prachtige portretten van keizers of keizerinnen en de beeldenaars van de keerzijden zijn vaak van groot historisch of ikonografisch belang.

De tweede veiling (XXXIX) was van algemeen belang en bevatte Griekse, Romeinse en Byzantijnse stukken alsook munten uit de tijd van de kruistochten. Naast gouden en zilveren Duitse medailles en munten kwamen ook stukken aan bod, geslagen in het Duits keizerrijk, in Europa en overzee. Tenslotte waren er ook nog numismatische boeken.

De derde veiling (XL) had een speciaal karakter vermits zij niet minder dan vijf thematische verzamelingen te koop stelde. Vooreerst bijna 300 medailles en enkele muntstukken die een huwelijk, een zilveren, een gouden of een diamanten bruiloft herdenken. Meestal vertonen dergelijke stukken het portret van het gevierd echtpaar. Een groot gedeelte dezer documenten was afkomstig uit Duitsland of Nederland.

De tweede thematische verzameling (bijna 500 loten) was gewijd aan de bij op munt en medaille; de derde verzameling groepeerde medailles waarop klokken afgebeeld staan. De vierde en de vijfde collectie waren respectievelijk gewijd aan Rubens en aan Karl Freiherr vom Stein (1757-1831), die een belangrijke rol gespeeld heeft op politiek vlak.

De 41ste veiling van 18 april 1980 bracht een in het begin deze eeuw in Engeland gevormde verzameling onder de hamer. Zij was samengesteld uit munten van Brunswijk en van Hannover. Zoals men weet hadden van Georges I tot Willem IV (hetzij dus van 1714 tot 1837) Hannover en Groot-Brittannië dezelfde koning. Vermits Hannover de troonopvolging langs vrouwelijke lijn niet toeliet, kwam aan de personele unie een einde toen in Londen koningin Victoria Willem IV opvolgde. Haar oom, de hertog van Cumberland, werd dan uitgeroepen tot koning van Hannover.

Veiling Williame - Brussel, 10 mei 1980.

De door het huis Williame op 10 mei jl. in Brussel georganiseerde muntenveiling was bijna voor de helft gewijd aan stukken van het konink-

rijk België. De hieronder vermelde toewijzingsprijzen dienen met 25% vermeerderd te worden, toeslag waar de B.T.W. inbegrepen is.

Stukken uit de Zuidelijke Nederlanden :

- Albrecht en Isabella:
Albertijn, Antwerpen, 1600, ZZF: 30.000 BF
Dukaton, Antwerpen, 1618, ZZF: 14.000 BF
- Maria-Theresia:
Halve dukaton, Antwerpen, 1750, ZZF: 5.000 BF
Dukaton, Brussel, 1751, PR/FDC: 21.000 BF
- Verenigde Belgische Staten:
10 Stuivers, 2de type, 1790, PR: 24.000 BF
- Prinsbisdom Luik - Maximiliaan-Hendrik van Beieren:
Patagon, 1668, ZZF-PR: 10.000 BF
- Verscheidene Filipsdaalders, Antwerpen, in ZF: van 2.600 tot 4.400 BF

Stukken uit het koninkrijk België :

- Leopold I:
5 Frank, 1832, ZZF: 20.000 BF
5 Frank, 1858, PR: 20.000 BF
2 1/2 Frank, 1849, ZZF: 14.000 BF
2 1/2 Frank, 1850, groot hoofd, ZZF/PR: 65.000 BF
10 Centiem, 1849, PR (lichte aanmuntingsfout): 65.000 BF
Moduul 5 Frank, 1853, PR: 8.500 BF
- Leopold II:
5 Frank, 1865, ZF/ZZF: 12.000 BF
Moduul 5 Frank (zilver) 1830-1880, PR: 20.000 BF
Idem in koper, ZZF: 2.800 BF
- Albert I:
2 Belgas, Nederl. omschrift, PR: 5.000 BF
2 Frank, 1930, Nederl. omschrift, ZZF: 2.100 BF

Stukken uit het buitenland :

- Duits Oost-Afrika: gouden rupee 1916, ZZF: 30.000 BF
- Frankrijk: Double Louis, 1876, W, PR: 36.000 BF
Louis-Philippe I, 5 Francs, 1831, W, PR/FDC: 7.500 BF
Ile Republiek, 5 Francs (Ceres), 1849, A, PR: 3.500 BF
- Groot-Brittannië: Victoria, gotische crown, 1847, gepolijste stempel: 55.000 BF
Edward VII, crown, 1902, FDC: 4.600 BF
- Nederland: Willem I, 3 Gulden, 1820, Utrecht, ZZF: 19.000 BF en een ander exemplaar: 21.000 BF.

Globaal gezien kan men stellen dat de verkoopprijzen voor de stukken van gemiddelde waarde op het gewone peil gebleven zijn. De dure stukken daarentegen vonden in sommige gevallen geen afnemer.

Veiling van de verzameling van Docteur L. - Parijs, 30 mei 1980.

De heer Michel Kampmann van het huis Platt (49 rue de Richelieu te Parijs) stelde de catalogus op van deze prestigieuze verzameling, waarin behoudens zeldzame en gezochte Franse feodale munten ook een reeks van 25 gouden stukken uit de Zuidelijke Nederlanden voorkwamen.

Stippen we aan dat de toewijzingsprijzen voor diverse onkosten en taksen moeten vermeerderd worden met 16 % tot 6.000 FF, met 11,5 % tot 20.000 FF en met 10 % boven deze laatste som. Uiteraard zijn de hieronder vermelde bedragen uitgedrukt in Franse franken.

Henegouwen :

Willem III (1356-1389) of Willem IV (1404-1419)

- gouden kroon, PR: 31.500 FF
- Filips de Goede (1433-1467):
- gouden rijder, ZF/ZZF: 5.500 FF

Vlaanderen :

Lodewijk van Male (1346-1384):

- Gouden rijder, ZZF: 18.000 FF
- 2/3 Gouden leeuw, PR: 48.000 FF
- Grote gouden helm, PR: 70.000 FF

Filips de Stoute (1384-1404):

- Dubbele gouden helm, Gent, ZZF/PR: 66.000 FF
- Gouden engel, ZZF/PR: 118.000 FF

Filips de Goede (1419-1467):

- Gouden nobel, ZF/ZZF: 18.200 FF

Brabant :

Johanna en Wenzel (1355-1383):

- Gouden lam, ZF/ZZF: 11.500 FF
- Gouden Pieter, ZZF: 10.500 FF

Johanna weduwe en Filips de Stoute, graaf van Vlaanderen:

- Gouden dubbele roosebeker, geslagen te Leuven in uitvoering van de muntconventie van 16 juli 1384. Dit in prachtige staat verkerend stuk is het tweede bekend exemplaar (het andere bevindt zich in het Penningkabinet te Brussel) en haalde de rekordprijs van 170.000 FF. De schattingsprijs bedroeg 80.000 FF.

In tegenstelling met wat op de Brusselse veiling van 10 mei kon opgemerkt worden, is het duidelijk dat de veiling van Parijs de aandacht weerhouden heeft van amateurs of investeerders die over sterke financiële middelen beschikken.